

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi
jaana.aho@stm.fi

Viite: STM 114:00/2017

Asia: Hallituksen esityksen luonnos laeiksi kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta ja PARAS-puitelain velvoitteiden jatkamiseksi

Mänttä-Vilppulan kaupunki esittää otsikossa mainitun hallituksen esityksen osalta seuraavaa.

Hallitus esittää lakiluonnoksessaan tällä hetkellä voimassa olevaan lakiin kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta (548/2016) ("rajoittamislaki") eräitä tiukennuksia. Rajoittamislaki tuli voimaan 1.7.2016. Maakunta- ja sote -uudistuksen alkuperäisen aikataulun mukaan uudistuksen oli tarkoitus tulla voimaan 1.1.2019 lähtien. Perustuslakivaliokunnan 29.6.2017 antaman lausunnon perusteella sote -uudistuksen kannalta keskeistä valinnanvapauslakia on jouduttu jatkovalmistelemaan. Tämän johdosta sote -uudistuksen voimaantulo on siirtynyt vuoden 2020 alkuun, minkä vuoksi rajoittamislain voimassaoloa esitetään jatkettavaksi.

Pihlajalinnan ja Mänttä-Vilppulan kaupungin yhdessä perustama Mäntänvuoren Terveys Oy on vuoden 2013 alusta lähtien vastannut Mänttä-Vilppulassa kaupungin palveluiden tuottamisesta. Kokonaisulkoistuksella on saavutettu neljässä vuodessa noin 30 miljoonan euron säästöt. Säästöillä on vältetty kriisikuntastatus ja kaupunki on voinut investoida muun muassa uuteen harjoitusjäähalliin, päiväkotiin, ammatillisen koulutuksen koulutustiloihin (lentokonehalli) ja vanhusten asumispalveluyksikköön yhteensä noin 19 miljoonaa euroa. Lisäksi sote-palveluiden saatavuus ja laatu ovat parantuneet merkittävästi verrattuna ajankohtaan ennen kokonaisulkoistamista. Kokonaisulkoistuksessa on näin ollen saavutettu selkeä taloudellinen ja laadullinen hyöty Mänttä-Vilppulan kaupungille.

Taloudellisesta vaikutuksesta on tehty THL:n tutkimus, jossa kustannuskehitystä on verrattuna 16 vastaavan tyyppisen kunnan kehitykseen. Aalto yliopis-

to on tehnyt jatkoanalyysin samoilla tutkimusparametreilla.

Toisin kuin rajoituslain perusteluissa todetaan, on siis jo olemassa selkeä vertaileva tutkimus, jonka perusteella voidaan kiistatta todeta kokonaisulkoistuksen aiheuttaneet erittäin merkittävät taloudelliset hyödyt sekä Mänttä-Vilppulalle että yhteiskunnalle. Reilun 10 000 asukkaan kaupungille noin 30 M€ kustannussäästö 4 vuoden aikana on käsittääkseni täysin ai-
nutlaatuinen koko Suomen mittakaavassa. Kun samalla palveluiden saatavuus ja laatu ovat parantuneet, pidämme hyvin erikoisena rajoituslakia, jolla kyseinen toimintamalli estettäisiin perustuslaillisen itsemääräämisoikeuden omaavilta kunnilta, joilla on sekä taloudellisia että laadullisia haasteita sote-palveluiden tuottamisessa. Näemme myös että kyseinen toimintamalli on sote -uudistuksen toteutuessa ehdottomasti tulevan maakunnan edun mukainen, toisin kuin lain perusteluissa esitetään.

Kokonaisulkoistuksessa yksityinen palvelun tuottaja ottaa kokonaisvastuun palvelujen tuottamisesta. Tämä sopimusoikeudellinen vastuu estää osaoptimoinnin ja pakottaa palvelun tuottajan sairauksien ennaltaehkäisyyn ja perusterveydenhuollon sekä perustason sosiaalipalveluiden merkittävään parantamiseen. Esimerkkinä tästä ovat mm. ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö sekä selkeästi parantuneet perusterveydenhuollon palvelut.

Kokonaisulkoistuksessa toteutuu myös sote -uudistuksen tavoitteet: sosiaali- ja terveydenhuollon sekä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraatiot, merkittävät kustannussäästöt ja palveluiden saatavuuden ja laadun parantuminen sekä yhdenvertaiset palvelut.

Nyt voimassaoleva rajoituslaki on kuitenkin saanut aikaan sen, että ulkoistuksia on aloitettu toteuttamaan osaulkoistuksina, jotka johtavat puolestaan osaoptimointiin. Nykyisessä rajoittamislaisissa oleva 50 %:n raja on täten saanut aikaan sen, että ulkoistukset on pyritty mitoittamaan siten, että sopimusten ennakoitu vuotuinen arvo on jäänyt mainitun rajan alle. Asiaa arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös se, että kunnan tilinpäätöksen erikoissairaanhoidon kustannuksia ei oteta huomioon siinä pohjaluvussa, josta edellä kuvattu prosenttiosuus (nykyinen 50 %, ehdotettu 30 %) lasketaan ja että kyseinen pohjaluku on siten huomattavasti pienempi kuin kunnan yhteenlasketut vuosittaiset sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset. Rajoittamislaisissa oleva raja on siten saanut aikaan sen, että ulkoistukset ovat toiminnan tehostamismahdollisuuksien ja saavutettavien kustannushyötyjen näkökulmasta jääneet liian pieniksi. Mikäli rajoittamislaisissa oleva raja laskisi 30 %:iin, on nähtävissä että ulkoistusten koko pienenesi entisestään. Vaikka lain tarkoituksena ei olekaan ollut estää kuntia toteuttamasta kuntaulkoistuksia (vaan mahdollistaa irtisanomisoikeus maakunnalle), on rajoittamislakiin sisältynyt prosentuaalinen raja kuitenkin käytännössä saanut aikaan sen että

ulkoistusten koko on pienentynyt ja sen seurauksena osaoptimoinnin riskit kasvaneet merkittävästi.

Mänttä-Vilppula esittää, että kuntien toimintaa ohjannut ja rajoittamislais- sa oleva prosentuaalinen raja poistetaan kokonaan ja kaikkiin pitempään voimassaoleviin sopimuksiin (sosiaali- tai terveydenhuoltopalveluja koskevat palvelu- tai ulkoistussopimukset ja kyseisiin sopimuksiin liittyvät toimitilojen vuokra- tai muuta käyttöoikeutta koskevat sopimukset) lisätään maakunnalle irtisanomisoikeus riippumatta sopimuksen arvosta tai prosenttiosuudesta. Mänttä-Vilppula esittää, että irtisanomisoikeus lisätään sellaisiin uusiin lain voimaantulon jälkeen tehtäviin sopimuksiin, joiden voimassaoloaika on yli viisi vuotta. Mänttä-Vilppula katsoo, että tällä tavalla kunnilla olisi edelleen ennen sote-uudistuksen voimaantuloa mahdollisuus toteuttaa parhaat taloudelliset tulokset aikaansaavia kokonaisulkoistuksia. Koska kaikkiin yli viisi vuotta voimassaoleviin sopimuksiin lisättäisiin irtisanomisehto, olisi maakunnilla puolestaan mahdollisuus irtisanoa sellaiset pitempiaikaiset sopimukset, jotka maakuntien arvion mukaan eivät ole taloudellisesti tai laadullisesti yhteiskunnan edun mukaisia.

Mänttä-Vilppula katsoo, että rajoittamislaila ei tule puuttua olemassa oleviin sopimuksiin. Mänttä-Vilppula ehdottaa, että rajoittamislain 3 §:ään sisältynyt seuraava kohta poistetaan 3 §:stä.

”Edellä 1 momentissa tarkoitettu sopimusehto on sisällytettävä myös ennen tämän lain voimaantuloa yksityisen palvelun tuottajan kanssa tehtyihin tässä laissa tarkoitettuihin sopimuksiin, ja rakennusten ja toimitilojen vuokra- tai muuta käyttöoikeutta koskeviin sopimuksiin, jos niitä olennaisilta osin muutetaan tämän lain voimaantulon jälkeen.”

Mänttä-Vilppula katsoo, että ennen rajoituslain voimaantuloa tehtyihin perustuslain mukaisen itsemääräämisoikeuden omaavien kuntien sopimuksiin ei ole perustetta puuttua millään tavalla.

Kyseinen lainkohta ei ole tarpeellinen myöskään tulevan valinnanvapauden kannalta. Lausuntokierrokselle lähetettyyn valinnanvapauslakiin on sisällytetty 95 §, jonka avulla pystytään takaamaan valinnanvapauden toteutuminen myös ulkoistustapauksissa ja varmistamaan se, että päällekkäisiä kustannuksia ei aiheudu. Valinnanvapaus tulee toteutumaan riippumatta siitä, tuottaako ko. alueen sote-palvelut julkinen toimija vai ulkoistuskumppanina toimiva yksityinen toimija. Asiakkaalla olisi siten oikeus valita sote-keskus oman harkintansa mukaan, vaikka hänen kotikunnassaan olisikin palvelujen tarjoajana yksityinen toimija ennen sote-uudistuksen voimaantuloa tehdyn ulkoistussopimuksen perusteella.

Mänttä-Vilppula katsoo, että edellä mainittu ja poistettavaksi ehdotettu lainkohta heikentää kohtuuttomasti sopimusosapuolten oikeusasemaa. Lainkohta jättää epäselväksi sen, missä tapauksissa sopimukseen tulee lisätä irtisanomisehto. Mänttä-Vilppula katsoo, että kyseinen lainkohta ja lain valmistelu ovat keskenään ristiriitaiset. Lain valmistelutyöstä saa jopa sellaisen kuvan, että irtisanomisehto tulee sisällyttää sopimukseen aina sopimuksia muutettaessa ja ainoastaan teknisluonteinen muutos ei johtaisi velvoitteeseen lisätä sopimukseen irtisanomisehtoa. Lain valmistelussa on ulotettu velvoite lisätä irtisanomisehto sopimukseen myös sellaiseen tapahtumaan (optiomahdollisuuden käyttäminen), jossa ei ole kyse sopimuksen muuttamisesta vaan sopimuksessa sovitun oikeuden käyttämisestä. Kyseinen lainkohta on ongelmallinen myös sen johdosta, että rajoittamislain 6 §:ssä todetaan, että jos 2—4 §:n mukaiseen oikeustoimeen on ryhdytty tämän lain vastaisesti, on sopimus mitätön. Kyseinen 6 § on hyvin epäselvä, mutta tarkoittaa ilmeisesti kuitenkin sitä, että kyseinen olennainen sopimusmuutos (ei koko sopimus) olisi mitätön, jos sopimukseen ei oltu lisätty sopimusta muutettaessa irtisanomisehtoa. Mitättömyysseuraus voisi johtaa hyvin kohtuuttomiin lopputuloksiin.

Mänttä-Vilppulassa 22.11.2017

